

คำนำ

เอกสารวิชาการ เรื่อง ยุทธศาสตร์แห่งชาติด้านอาหารภูมิเนเวศภาคเหนือ ฉบับนี้ ได้ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับระบบอาหารในมิติต่างๆ ของภูมิเนเวศภาคเหนือ และของประเทศไทย โดยจำแนกไว้ 6 หัวข้อเรื่อง โดยรายละเอียดเนื้อหาของเอกสารวิชาการฉบับนี้ ได้ตั้งสมมุติฐานและประสบการณ์มาจากงานวิจัยงานประเมิณผล ที่ผู้จัดทำ ได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในงานของสำนักงานสนับสนุนการพัฒนายุทธศาสตร์แห่งชาติ (สชอ.) สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) และสถาบันพัฒนาสี่แยกอินโดจีน (สพอ.) โดยได้เข้าไปเรียนรู้ในพื้นที่ 17 จังหวัดภาคเหนือ ระหว่างปี พ.ศ. 2542-2547 นอกจากนั้น พันธมิตรและภาคีในจังหวัดภาคเหนือยังเป็นผู้อนุเคราะห์ให้ความรู้ ข้อมูลและความคิดเห็นในเอกสารวิชาการฉบับนี้

ยุทธศาสตร์แห่งชาติด้านอาหารภูมิเนเวศภาคเหนือ เป็นเสมือนหนึ่งเส้นทางที่หลอมรวมจิตใจของคนทำงานด้านระบบอาหาร ให้หันหน้ามาทำงานร่วมกันอย่างกัลยาณมิตร เพราะ “อาหาร” คือค่านักที่สำคัญนำประเทศสู่ความวิวัฒน์ สรรพประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากเอกสารเล่มนี้มีกับทุกท่านที่ได้นำไปใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาที่มีกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาและศึกษาทุกอย่างเป็นองค์รวม

ผู้จัดทำขอขอบคุณ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ที่สนับสนุนงบประมาณในการจัดทำเอกสารวิชาการ รวมทั้งทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง นักศึกษาและผู้สนใจ ควรเพิ่มเติมรายละเอียดจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย สื่อสารสนเทศจากแหล่งความรู้อื่น ๆ ประกอบการอ่านเอกสารวิชาการฉบับนี้ เพื่อการเป็นฐานสำคัญของเศรษฐกิจบนฐานความรู้ (Knowledge Based Economy) ต่อไป.

เจษฎา มิ่งฉาย

25 สิงหาคม 2547

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(1)
สารบัญ	(3)
สารบัญภาพ	(5)
สารบัญตาราง	(7)
สารบัญภาพภาคผนวก	(9)
บทที่ 1 ระบบเศรษฐกิจอาหารและสถานการณ์ภาคเกษตร	1
ระบบเศรษฐกิจอาหาร	2
สถานการณ์ภาคการเกษตร	10
ทรัพยากรการผลิตและสิ่งแวดล้อม	23
เอกสารอ้างอิง	30
บทที่ 2 สภาพปัญหาและผลกระทบด้านความมั่นคงทางอาหาร	31
ความมั่นคงทางอาหารกับการเกษตรกรรมในสังคมไทย	32
ปัญหาและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับระบบอาหาร	43
เอกสารอ้างอิง	64
บทที่ 3 การวิเคราะห์ระบบในวงจรอาหาร.....	67
ระบบการผลิต	68
ระบบการแปรรูปและถนอมอาหาร	79
ระบบการกระจายและการตลาด	87
ระบบการบริโภค	95
เอกสารอ้างอิง	102

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 มิตินโยบายและกฎหมายไทยในระบบอาหาร	105
นโยบายภาครัฐกับระบบอาหาร	106
กฎหมายไทยในระบบอาหาร	119
เอกสารอ้างอิง	141
บทที่ 5 การวิเคราะห์บริบทระบบอาหารภูมิเวศภาคเหนือ	143
ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพในการแข่งขัน	144
สถานการณ์ในภาคเหนือ	157
สถานการณ์ระบบอาหารภูมิเวศภาคเหนือ	161
การวิเคราะห์ระบบอาหารภูมิเวศภาคเหนือ	186
เอกสารอ้างอิง	197
บทที่ 6 การสังเคราะห์ยุทธศาสตร์แห่งชาติด้านอาหารภูมิเวศภาคเหนือ	199
ประเด็นโจทย์สำคัญเชิงยุทธศาสตร์ในระบบอาหารภูมิเวศภาคเหนือ	200
การสังเคราะห์ยุทธศาสตร์แห่งชาติด้านอาหารภูมิเวศภาคเหนือ	210
เอกสารอ้างอิง	225
บรรณานุกรม	227
ภาคผนวก	237
ก. ระบบอาหารไทย	239
ข. ความสัมพันธ์ของนโยบายและแผนการเกษตรและอาหาร	249
ค. งานวิจัยชุดโครงการ: เกษตรกรรมยั่งยืน	253

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	แสดงเส้นทางการผลิตไก่เนื้อ ไก่ไข่และไข่.....	11
1.2	แสดงเส้นทางการผลิตเนื้อโคและน้ำนมโค.....	11
1.3	แสดงเส้นทางการผลิตสุกร.....	12
1.4	เส้นทางของอาหารประเภทสัตว์ เนื้อสัตว์ จากแหล่งผลิตสู่ผู้บริโภค.....	19
1.5	เส้นทางของอาหารประเภท พืช ผัก ผลไม้ จากแหล่งผลิตถึงผู้บริโภค.....	20
1.6	เส้นทางของอาหารสดหรือพืชและสัตว์สู่อุตสาหกรรมการผลิตและแปรรูป อาหารและเส้นทางของอาหารแปรรูปสู่ผู้บริโภค.....	21
1.7	เส้นทางอาหารสดและอาหารแปรรูปสู่สถานที่ปรุง ประกอบ จำหน่าย อาหารและเส้นทางของอาหารพร้อมบริโภคสู่ผู้บริโภค.....	21
2.1	แสดงมิติของความมั่นคงทางอาหาร.....	34
5.1	แสดงที่ตั้ง 17 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย.....	145
5.2	แสดงความเชื่อมโยงกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง (GMS.: Greater Mekong Subregion).....	148
5.3	แสดงกรอบแนวคิดการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย....	152
5.4	กรอบแนวคิดในการจัดการเชิงกลยุทธ์	187
6.1	แสดงความสัมพันธ์ของฐานคติในการจัดทำยุทธศาสตร์แห่งชาติ ด้านอาหารภูมิภาคเหนือ.....	202
6.2	แสดงความสัมพันธ์ของสาระในการจัดทำยุทธศาสตร์แห่งชาติ ด้านอาหารภูมิภาคเหนือ.....	203
6.3	แสดงแนวคิดสามเหลี่ยมเข็มนาฬิกา.....	209
6.4	แสดงกรอบแนวคิดปฏิบัติการจัดการเพื่อธูปไทยในระบบอาหารและฐาน ทรัพยากร	217

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1	รายละเอียดแผนงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับระบบอาหารของประเทศไทย 113
4.2	ประเด็นในระบบอาหารและนโยบายที่ตอบสนองต่อประเด็นในระบบอาหาร 114
4.3	ประเด็นข้อเสนอและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องอาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ..... 115
5.1	แสดงโครงสร้างกลไกและองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจโลก 153
5.2	จำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าคนละ 20,000 บาทต่อปีของภาคเหนือ 158
5.3	ข้อมูลสำรวจความต้องการของประชาชนเพื่อแก้ปัญหาเชิงบูรณาการภาคเหนือ 159
5.4	ข้อมูลปัญหาของประชาชนที่ลงทะเบียนจำแนกตามจังหวัดของภาคเหนือ 160
5.5	แสดง SWOT Matrix กับ Key Result Areas (KRA _s) ด้านกระบวนการผลิต 192
5.6	แสดง SWOT Matrix กับ Key Result Areas (KRA _s) ด้านกระบวนการบริโภค 193
5.7	แสดง SWOT Matrix กับ Key Result Areas (KRA _s) ด้านระบบบริหารจัดการ 194
5.8	แสดง SWOT Matrix กับ Key Result Areas (KRA _s) ด้านระบบการวิจัยและพัฒนา 195
6.1	ผลการสังเคราะห์ข้อมูลในระบบอาหารของภูมิภาคเหนือจำแนกตามประเด็นและโจทย์สำคัญ 205

สารบัญสภาพภาคผนวก

สภาพภาคผนวกที่	หน้า
1 ระบบอาหารไทย: ระบบการผลิต.....	241
2 ระบบอาหารไทย: ระบบการแปรรูปและถนอมอาหาร.....	243
3 ระบบอาหารไทย: ระบบการกระจายและการตลาด.....	245
4 ระบบอาหารไทย: ระบบการบริโภค.....	247
5 ความสัมพันธ์ของนโยบายและแผนการเกษตรและอาหาร.....	251
6 รูปแบบความสัมพันธ์ของทั้ง 4 โครงการ.....	255
7 กรอบแนวคิดในการวิจัยสำหรับรูปแบบองค์กรผู้บริโภค.....	270
8 กรอบแนวคิดในการวิจัยด้านตลาด.....	280
9 แนวคิดความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้องขององค์กรมมาตรฐานเกษตรอินทรีย์.....	288
10 กระบวนการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ.....	296